

ANDRZEJ J. SZWARC

Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza
w latach 2002–2008

DZIEKAŃSKIE WSPOMNIENIA W 100-LECIE WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI UNIwersytetu IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

Jubileusz 100-lecia skłania do tego, aby przypomnieć i utrwalić wszystko to, co wypełniało działalność Uniwersytetu i Wydziału, ich bogate osiągnięcia i dorobek, które ukształtowały ich rangę. Ludzką właściwością jest wspomnianie zwłaszcza takich zdarzeń, w których uczestniczyło się osobiście. W moim wypadku są to zwłaszcza te związane ze studiami na Wydziale, potem najważniejsze zdarzenia związane z funkcjonowaniem na Wydziale w charakterze nauczyciela akademickiego oraz te pozauniwersyteckie, które były moim udziałem z tytułu przynależności do akademickiej społeczności.

Wśród wielu zdarzeń związanych ze studiami na Wydziale trwale zapisało się w mojej pamięci zwłaszcza to, że rozpoczynałem je w 1956 r., krótko po tzw. wypadkach poznańskich, gdy egzaminy wstępne na studia odbywały się w zaledwie kilkadziesiąt godzin po tych wydarzeniach, gdy na ulicach Poznania przed najważniejszymi obiektami stały jeszcze czołgi, gdy wszędzie jeszcze widoczne były ślady starć ówczesnej milicji z protestującymi robotnikami. Mimo to rozpoczynałem studia z satysfakcją, że odbywam je właśnie na poznańskim uniwersytecie, na którym w okresie międzywojennym studia prawnicze ukończył także mój Ojciec, dla którego fakt, że studiuje prawo właśnie w Poznaniu, był źródłem szczególnej radości i dumy. W okresie studiów mój Ojciec był członkiem Korporacji Magna-Polonia, która zresztą wznowiła swą działalność i funkcjonuje również obecnie, a także zarejestrowała udział mego Ojca w swych strukturach. W gablocie w Collegium Minus prezentowane jest między innymi zdjęcie z moim Ojcem w poczcie sztandarowej Korporacji.

Pięcioletnie studia to okres wypełniony licznymi epizodami. W bardzo trudnej jeszcze w tym czasie sytuacji lokalowej Wydziału wykłady i ćwiczenia odbywały się w różnych miejscach, między którymi trzeba było się permanentnie przemieszczać. Poza budynkami Collegium Minus i Collegium Maius były to także budynki zlokalizowane przy ulicach Matejki 48/49 i Kantaka 4. Dopiero w czasie studiów katedry, pokoje profesorów i asystentów oraz pomieszczenia przeznaczone do odbywania ćwiczeń, lektoratów i seminariów znalazły swą siedzibę w budynku Collegium Iuridicum przy ulicy św. Marcin 90, użytkowanym jednak wówczas także przez Wydział Historyczny. Wykłady odby-

wały się w salach XVII, XVIII (obecna Sala Lubrańskiego) i XIX (obecna Sala Senatu) Collegium Minus. Podobnie jak wielu moich rówieśników wszystkie te miejsca wspominam z wielkim sentymentem, czego przejawem jest to, że – wraz z osobami ze mną studiującymi – nadal dokładnie pamiętamy miejsca w tych salach, w których siedzieliśmy, uczestnicząc w zajęciach. Przez jakiś czas pewną osobliwością studiów, którą obecnym studentom trudno pewnie sobie w ogóle wyobrazić, było to, że wszystkie egzaminy objęte sesją egzaminacyjną odbywały się jednego dnia. Przygotowanie się do egzaminów było więc spotęgowanym wyzwaniem.

Podczas moich studiów, po tzw. okresie stalinowskim, czyli bardzo ograniczonych swobód obywatelskich, stworzono studentom możliwość przejawiania aktywności w kołach naukowych oraz w organizacji studenckiej działającej pod nazwą Zrzeszenie Studentów Polskich (ZSP). Byłem jednym z tych, którzy z tych możliwości skorzystali.

Współtworzyłem wydziałowe prawnicze studenckie koło naukowe, będąc jego wiceprezesem. Uczestniczyłem w działalności Studenckiego Koła Przyjaciół Organizacji Narodów Zjednoczonych. Szczególnym wydarzeniem w tej działalności był mój udział w pokazowej prezentacji przebiegu procesu przed Międzynarodowym Trybunałem Sprawiedliwości w Hadze, zorganizowanej w 1959 r. w Poznaniu (w zamku) pod opieką naukową ówczesnego docenta Krzysztofa Skubiszewskiego (późniejszego profesora Wydziału i ministra spraw zagranicznych), z udziałem w charakterze sędziów Trybunału wielu studentów także z innych ośrodków akademickich, wśród nich osób, które potem pełniły ważne funkcje w polskiej dyplomacji, jak na przykład późniejszy profesor i minister spraw zagranicznych Adam Daniel Rotfeld.

Aktywnie działałem w Zrzeszeniu Studentów Polskich, będąc w latach 1959–1961 przewodniczącym Komisji Ekonomicznej Rady Okręgowej ZSP, natomiast w latach 1961–1968 członkiem Naczelnego Sądu Koleżeńskiego ZSP (w latach 1965–1968 – jego wiceprezesem). W latach 1961–1962 współtworzyłem Studencką Spółdzielnię Pracy „Akademik” w Poznaniu (do dzisiaj zresztą istniejąca), a do 1969 r. byłem członkiem jej pierwszego Zarządu. Wzorem podobnych spółdzielni funkcjonujących w innych ośrodkach uniwersyteckich stwarzała ona studentom możliwość podejmowania w czasie studiów różnych prac i zarobkowania w ten sposób.

W 1959 r. uczestniczyłem w tradycyjnym studenckim konkursie krasomówczym, odbywającym się w sali widowiskowej obecnego Domu Studenckiego „Hanka” przy alei Niepodległości 26, w którym to konkursie zdobyłem I miejsce. Wprawdzie nie mieszkalem w czasie studiów w tym domu studenckim (mieszkalem na stacji), to jednak przez 5 lat korzystałem ze wszystkich posiłków w jego stołówce oraz uczestniczyłem we wielu wydarzeniach życia studenckiego w nim organizowanych.

Okoliczności powyższe wspominam z wielkim sentymentem, nie tylko dlatego, że przypominają mi one lata młodości, ale także – i może przede wszystkim – dlatego, że działalność w kołach naukowych i Zrzeszeniu Studentów Polskich była dla mnie „drugim uniwersytetem”, kształcącym umiejętności

organizacyjne, które potem przez wiele późniejszych lat z pożytkiem i z powodzeniem wykorzystywałem w innych sferach mojej organizacyjnej aktywności.

Jednym z najważniejszych epizodów moich studiów był udział w seminarium magisterskim prowadzonym przez prof. Krystynę Daszkiewicz, pod której kierunkiem napisałem i obroniłem pracę magisterską, uzyskując na jej podstawie dyplom magistra prawa. Była to nauka uprawiania aktywności naukowo-badawczej, którą do dzisiaj bardzo sobie cenię. To właśnie Pani prof. Krystyna Daszkiewicz zaproponowała mi zatrudnienie w Katedrze Prawa Karnego, kierowanej wówczas przez prof. Tadeusza Cypriana. Wprawdzie ofertę taką otrzymałem także od prof. Krzysztofa Skubiszewskiego, to jednak wybrałem zatrudnienie w Katedrze Prawa Karnego, gdyż w ówczesnych warunkach politycznych i w wynikających z nich ograniczeń – nie wyobrażając sobie późniejszych zmian w tym względzie – sądziłem, że specjalizowanie się w dziedzinie prawa międzynarodowego nie stwarza mi większych szans. Specjalizację w dziedzinie prawa karnego uznawałem tymczasem za bardziej sprzyjającą wykonywaniu tradycyjnych zawodów prawniczych, gdyby nie powiodła się moja dalsza aktywność naukowa. Zostałem więc w ten sposób asystentem w Katedrze Prawa Karnego, trwale wiążąc się z Uniwersytetem i Wydziałem, a prof. Tadeusz Cyprian – jako jej kierownik – był przez kolejne lata moim przełożonym, nauczycielem i najpierw promotorem mojej rozprawy doktorskiej, a potem sprawował opiekę nad przygotowaniem przeze mnie rozprawy habilitacyjnej. To właśnie prof. Tadeusz Cyprian inspirował wówczas moje zainteresowania naukowe i pierwsze kontakty z zagranicznymi ośrodkami naukowymi, które owocowały potem coraz bardziej rozwijaną przeze mnie współpracą międzynarodową.

W moich wspomnieniach dotyczących okresu studiów oraz dalszych lat po ich zakończeniu odżywają także sylwetki nieżyjących już profesorów Wydziału, których miałem zaszczyt jeszcze poznać, słuchając ich wykładów, takich jak profesorowie: Józef Jan Bossowski, Tadeusz Cyprian, Józef Górski, Zdzisław Kaczmarczyk, Alfons Klafkowski, Kazimierz Kolańczyk, Józef Matuszewski, Zygmunt K. Nowakowski, Alfred Ohanowicz, Michał Sczaniecki, Edmund Wengerek, Zygmunt Ziemiński, Marian Zimmermann i Czesław Znamierowski. Byli to bardzo wybitni profesorowie, którzy z wieloma innymi, funkcjonującymi wcześniej albo później, kształtowali wysoką rangę Wydziału. To dzięki nim mam prawo być bardzo dumny z faktu, że miałem szczęście studiować i pracować na tym właśnie Wydziale. Zasłużyli więc sobie na najwyższy szacunek i pamięć.

Źródłem mojej wielkiej satysfakcji jest więc to, że przez wiele lat swą dalszą działalność naukowo-badawczą, dydaktyczną i organizacyjną prowadziłem na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz na jego Wydziale Prawa i Administracji. Tu tworzyłem swój dorobek i uzyskiwałem osiągnięcia, zdobywając kolejne stopnie, tytuły i stanowiska. W czasie 80 lat mojego życia, cały jego dorosły etap, gdyż aż 63 lata, był związany z Uniwersytetem i Wydziałem.

W tym okresie szczególnym epizodem, który sobie bardzo cenię, było pełnienie przeze mnie funkcji dziekana Wydziału. Byłem i jestem dumny z tego tytułu, że po wielu moich znakomitych poprzednikach także miałem w ten sposób swój udział w kształtowaniu dalszej aktywności Wydziału. Satysfakcję spr-

wiają mi zwłaszcza te przedsięwzięcia, które były uznaniem dla wcześniejszych dokonań podkreślających jego rangę, dla profesorów, którzy tę rangę kształtowali, a także te przedsięwzięcia, które sprzyjały dalszemu kształtowaniu wizerunku Wydziału lub były podejmowane dla stworzenia mu lepszych warunków dalszego funkcjonowania.

Przejawem wspomnianego już wcześniej szacunku dla nieżyjących już profesorów było na przykład stworzenie publikacji prezentującej ich sylwetki i wskazującej groby, w których zostali pochowani. Towarzyszyła temu zainicjowana przeze mnie praktyka odwiedzania tych grobów w dniu Święta Zmarłych przez pracowników katedr, z którymi zmarli profesorowie byli związani, i stawiania na tych grobach zniczy z nazwą Uniwersytetu i Wydziału, praktyka symbolizująca zasłużoną o nich pamięć. W pewnych wypadkach porządkowano przy tej sposobności groby pozbawione opieki. Natomiast na koszt Wydziału, w miejsce zniszczonego, ufundowano zupełnie nowy nagrobek śp. prof. Alfreda Ohanowicza i jego małżonki.

Innym zainicjowanym przeze mnie przedsięwzięciem było uruchomienie serii biograficznej *Magistri Nostri*, w której – do tej pory – zaprezentowane zostały sylwetki następujących wybitnych profesorów Wydziału: Bohdana Wiśniarskiego¹, Edwarda Taylora², Michał Szczanieckiego³, Stanisława Nowakowskiego⁴, Witalisa Ludwiczaka⁵, Alfonsa Klafkowskiego⁶, Alfreda Ohanowicza⁷, Zdzisława Kaczmarczyka⁸, Mariana Zygmunta Jedlickiego⁹ i Józefa Górskiego¹⁰. Byłoby moim gorącym pragnieniem, aby takimi publikacjami kontynuującymi tę serię utrwalona została pamięć o następnych profesorach, których dorobek i osiągnięcia na to bezwzględnie zasługują.

Specjalnymi publikacjami przypomniano także tych wszystkich profesorów, którzy w latach 1919–2002 byli dziekanami Wydziału¹¹, oraz wybitne osobistości, które w latach 1919–2004 z inicjatywy Wydziału uzyskały tytuł doktora *honoris causa* Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu¹². W okresie pełnienia przeze mnie funkcji dziekana miałem wielki zaszczyt zorganizowania 7 maja 2004 r. uroczystości jubileuszu 85-lecia działalności Wydziału, połączonej z uroczystością nadania doktoratu *honoris causa* ks. kardynałowi Zenonowi Grocholewskiemu. Z okazji jubileuszu Wydziału pod redakcją Pawła Wilińskiego wydana została publikacja prezentująca działalność Wydział w 85. roku jego funkcjonowania¹³. Wcześniej, 24 stycznia

¹ Sandorski (2004).

² Borkowska-Bagieńska (2004).

³ Wałachowicz (2008).

⁴ Szafrąński (2005).

⁵ Szafrąński (2004).

⁶ Gadkowski, Tyranowski (2004).

⁷ Radwański (2006).

⁸ Olszewski (2005).

⁹ Stanulewicz (2006).

¹⁰ Napierała (2009).

¹¹ Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (2004b).

¹² Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (2004a).

¹³ Wiliński (2004).

2003 r., tytułem doktora *honoris causa* uhonorowano także prof. Manfreda Dausesa. Inną doniosłą uroczystością jubileuszową było uczczenie 30 czerwca 2006 r. 85-lecia powstania wydziałowego czasopisma „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”.

Jubileusze te były sposobnością do zainicjowania przeze mnie prac nad odtworzeniem dotychczasowej działalności Wydziału. Efektem tego przedsięwzięcia było wydanie pod redakcją prof. Krzysztofa Krasowskiego publikacji zbiorowej *Zarys dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Poznaniu: 1919–2004*¹⁴, a następnie indywidualnej publikacji prof. Krasowskiego *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919–1939*¹⁵, z myślą wówczas o tym, aby wzorem tej publikacji powstały następne, bardziej szczegółowo prezentujące działalność Wydziału w kolejnych okresach, tworzące serię książek ilustrujących jego pełną historię. W tę ideę wpisuje się także publikacja Andrzeja Gulczyńskiego o zamku jako dawnej rezydencji cesarskiej, który w 1919 r. był pierwszą siedzibą Wydziału¹⁶, oraz publikacja *Wybór prac* Alfreda Ohanowicza, wydana ze wstępem prof. Zbigniewa Radwańskiego i w opracowaniu Andrzeja Gulczyńskiego¹⁷.

Inspirowanym przeze mnie przedsięwzięciem, w swym charakterze humorystycznym, ale także ilustrującym w pewnym sensie historię Wydziału, było opracowanie i wydanie przez prof. Jana Sandorskiego książki *Nie deptać prawników*, zawierającej różne anegdoty, opowieści i wspomnienia o Wydziale i członkach jego społeczności, opracowanie, które doczekało się już dwóch wydań¹⁸.

W okresie pełnienia przeze mnie funkcji dziekana miałem wielki zaszczyt uhonorowania w postaci tzw. odnowienia doktoratu tych profesorów Wydziału, którym upłynął okres 50 lat od uzyskania stopnia naukowego doktora. Byli to profesorowie Zbigniew Radwański, Andrzej Stelmachowski i Krzysztof Skubiszewski, któremu przy tej sposobności wydano jego rozprawę doktorską *Warunki uzyskania członkostwa Organizacji Narodów Zjednoczonych*¹⁹, której to wydanie przed 50 laty było zakazane ze względów politycznych. W tym okresie odbyły się także uroczystości wręczenia ksiąg pamiątkowych profesorom Wydziału z okazji ich jubileuszy – Teresie Rabskiej, Wojciechowi Łączkowskiemu, Henrykowi Olszewskiemu, Wiktorowi Pawlakowi, Stanisławowi Sołtysińskiemu, Stanisławowi Stachowiakowi oraz Aleksandrowi Tobisowi.

Podkreśleniu rangi Wydziału służyło uruchomienie serii wykładów gościnnych, które cieszyły się wielkim zainteresowaniem szerszej społeczności Poznania. Wykłady takie wygłosili: Jerzy Bralczyk (znany językoznawca, profesor Uniwersytetu Warszawskiego), Larry Chiagouris (światowy specjalista badań nad marką, wykładowca na wielu uniwersytetach USA), Zbigniew Ćwiąkalski (profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wówczas minister sprawiedliwości), Jörn Eckert (profesor, wówczas rektor Uniwersytetu w Kilonii),

¹⁴ Krasowski (2004).

¹⁵ Krasowski (2006).

¹⁶ Gulczyński (2009).

¹⁷ Ohanowicz (2007).

¹⁸ Sandorski (2011).

¹⁹ Skubiszewski (2004).

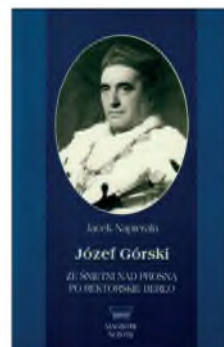
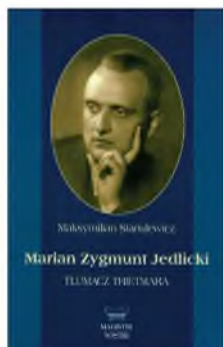
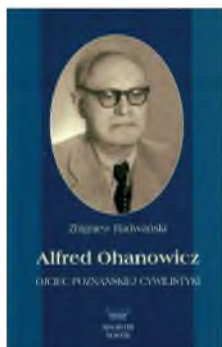
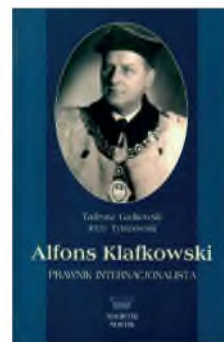
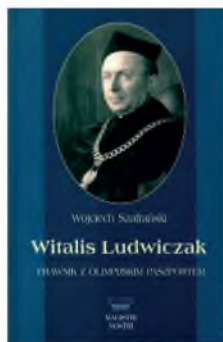
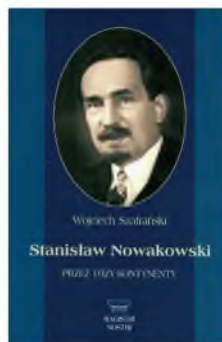
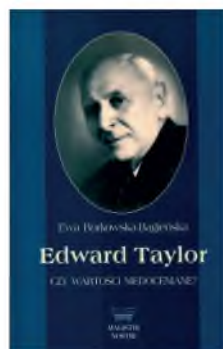
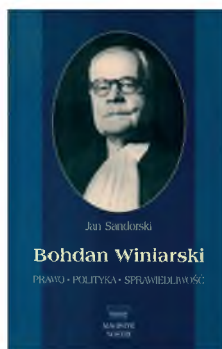
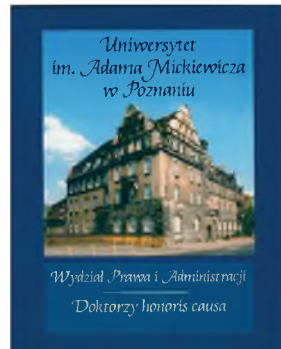
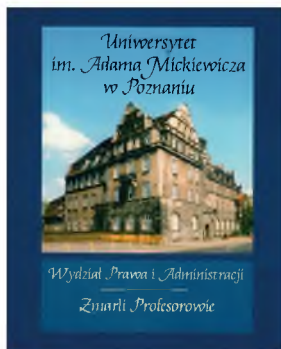
Bronisław Komorowski (wówczas Marszałek Sejmu, późniejszy Prezydent RP), Ewa Kulesza (Uniwersytet Łódzki, wówczas Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych), Witold Kulesza (profesor Uniwersytetu Łódzkiego, kierujący wówczas Główną Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, będącą pionem śledczym Instytutu Pamięci Narodowej), Jolanta Kwaśniewska (żona b. Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego, wówczas założycielka i kierująca fundacją „Porozumienie bez barier”), Ewa Łętowska (profesor Polskiej Akademii Nauk, wówczas sędzia Trybunału Konstytucyjnego), ks. Arkadiusz Nowak (wówczas aktywnie zaangażowany w publicznej działalności na rzecz ochrony praw człowieka, w szczególności na rzecz pomocy osobom dotkniętym HIV/AIDS i uzależnionym od narkotyków), Henryk Olszewski (profesor Wydziału Prawa i Administracji UAM), Marek Safjan (profesor Uniwersytetu Warszawskiego, wówczas prezes Trybunału Konstytucyjnego), Jan Sandorski (profesor Wydziału Prawa i Administracji UAM), Gesine Schwan (profesor, wówczas rektor Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą), Anna Wolff-Powęska (profesor, wówczas dyrektor Instytutu Zachodniego w Poznaniu), Janusz Trzeciński (profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, wcześniej wiceprezes Trybunału Konstytucyjnego, wówczas przewodniczący Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów), Jacek Żakowski (dziennikarz). W serii tej odbyła się także publiczna dyskusja panelowa „Prawo i media”, w której udział wzięli wybitni prawnicy i dziennikarze.

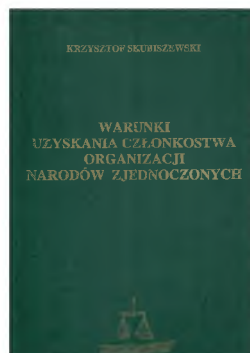
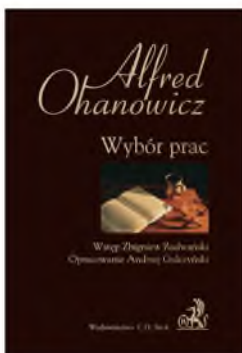
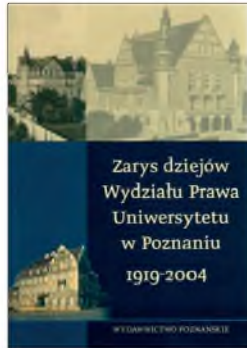
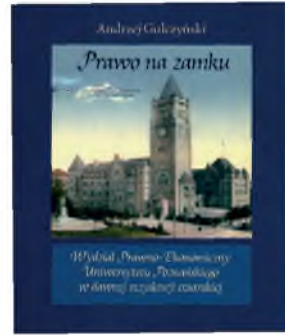
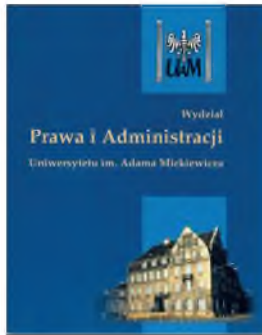
Wyróżnieniem Wydziału były odbywające się w tym czasie w Poznaniu tradycyjne zjazdy katedr reprezentujących określone dziedziny prawa. Były to zjazdy: katedr doktryn politycznych i prawnych (2003), katedr prawa administracyjnego i nauk o administracji (2004), katedr teorii i filozofii prawa (2004), katedr prawa karnego (2006), katedr publicznego prawa gospodarczego (2007) oraz katedr prawa konstytucyjnego (2007).

Zainicjowano organizowanie uroczystości wręczenia byłym studentom Wydziału, którym upłynął okres 50 lat od ukończenia studiów i uzyskania tytułu magistra prawa, dyplomów tzw. odnowienia magisterium. Natomiast Andrzej Gulczyński rozpoczął tworzenie Archiwum Wydziału, z myślą o jego przekształceniu w przyszłości w Muzeum Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W okresie pełnienia przeze mnie funkcji dziekana doniosła dla Wydziału i dla mnie osobiście była moja aktywność na rzecz stworzenia nowej jego siedziby. Była ona podyktowana bezwzględnie pilną potrzebą stworzenia Wydziałowi lepszych warunków funkcjonowania. W ciągu 100 lat swojego istnienia Wydział nigdy nie dysponował bowiem warunkami w tym względzie zadowalającymi. Intensywne i wielorakie działania podjęte w tym zakresie w latach 2002–2008 zostały zrelacjonowane w publikacji przygotowanej dla uczczenia jubileuszu 100-lecia Wydziału²⁰. Efektem tych działań było pozyskanie lokalizacji dla przyszłej siedziby Wydziału przy al. Niepodległości 53, przeprowadzenie konkursu architektonicznego dla wyłonienia projektu kompleksu obiektów mających być jego siedzibą i rozpoczęcie realizacji tego projektu.

²⁰ Szwarc (2019): 73–85.

Do chwili uroczystych obchodów 100-lecia Wydziału projekt ten został zrealizowany tylko w części – funkcjonuje już budynek dydaktyczny Collegium Iuridicum Novum, niemniej bez pozostałych obiektów objętych pierwotnym projektem siedziby Wydziału, czyli biblioteki oraz budynku z pomieszczeniami dla dziekanatu i pracowników, a także wielopoziomowego parkingu (spełniającego także funkcję ekranu akustycznego, oddzielającego budynki Wydziału od przebiegającej w sąsiedztwie linii kolejowej). Źródłem uzasadnionego ubolewania jest więc to, że inne wydziały Uniwersytetu oraz inne uniwersyteckie wydziały prawa (a nawet niektóre wydziały prawa uczelni niepublicznych) mają nieporównywalnie lepsze warunki działalności. W moim przekonaniu, które podziela z pewnością cała społeczność wydziałowa, jako pierwszy wydział utworzony w 1919 r. wraz z powstaniem Uniwersytetu, swym 100-letnim istnieniem oraz rangą Wydział bez wątpienia zasłużył sobie na posiadanie godnej go, zwartej i kompleksowej siedziby.

Pełnieniu przeze mnie w omawianym okresie funkcji dziekana towarzyszyły naturalnie także inne przejawy mej aktywności. Wspominam je także z satysfakcją, zwłaszcza te, których powierzenie mi było nie tylko wyróżnieniem w ten sposób mojej osoby, ale z pewnością także reprezentowanego przeze mnie Uniwersytetu i Wydziału. Mam na myśli między innymi pełnienie w latach 2007–2011 funkcji sędziego Trybunału Stanu RP czy w latach 2008–2011 członkostwo w Komitecie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. Wcześniejszej swojej aktywności zawdzięczam zapewne także późniejsze powierzenie mi zadania utworzenia Polsko-Niemieckiego Instytutu Badawczego w Collegium Polonicum w Słubicach (jako wspólnej jednostki naukowo-badawczej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą), oraz pełnienie potem w latach 2012–2016 funkcji dyrektora tego Instytutu. Wyróżnieniem Uniwersytetu i Wydziału były także odznaczenia i tytuły uzyskiwane przeze mnie z racji moich aktywności związanych z uczelnią i Wydziałem, w tym zwłaszcza uzyskanie w 2003 r. Krzyża Zasługi I Klasy Orderu Zasługi Republiki Federalnej Niemiec, w 2007 r. godności Lidera Pracy Organicznej i Statuetki Honorowego Hipolita, przyznanych przez Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego w Poznaniu, czy w 2008 r. tytułu doktora *honoris causa* Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą.

Wszystko to sprawia, że moje związki z Uniwersytetem i Wydziałem są źródłem dumy, której życzę z takiego tytułu każdemu. Dumie tej winno towarzyszyć pragnienie, aby po upływie pierwszych 100 lat dalsza działalność Wydziału kształtowała się nadal pomyślnie i z jeszcze bardziej spotęgowanymi osiągnięciami.

- Borkowska-Bagińska, E. (2004). Edward Taylor. Czy wartości niedoceniane? Poznań.
- Gadkowski, T., Tyranowski, J. (2004). Alfons Klafkowski. Prawnik internacjonalista. Poznań.
- Gulczyński, A. (2009). Prawo na zamku. Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w dawnej rezydencji cesarskiej. Poznań.
- Krasowski, K. (red.) (2004). Zarys dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Poznaniu: 1919–2004. Poznań.
- Krasowski, K. (2006). Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919–1939. Poznań.
- Napierała, J. (2009). Józef Górski. Ze Śnietni nad Prosną po rektorskie berło. Poznań.
- Ohanowicz, A. (2007). Wybór prac. Wstęp Z. Radwański. Opracowanie A. Gulczyński. Warszawa.
- Olszewski, H. (2005). Zdzisław Kaczmarczyk. 1911–1980. Poznań.
- Radwański, Z. (2006). Alfred Ohanowicz: ojciec poznańskiej cywilistyki. Poznań.
- Sandorski, J. (2004). Bohdan Winiarski. Prawo – polityka – sprawiedliwość. Poznań.
- Sandorski, J. (2011). Nie deptać prawników. Wydział Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w anegdocie. Wyd. 2. Poznań.
- Skubiszewski, K. (2004). Warunki uzyskania członkostwa Organizacji Narodów Zjednoczonych. Poznań.
- Stanulewicz, M. (2006). Marian Zygmunt Jedlicki. Tłumacz Thietmara. Poznań.
- Szafrański, W. (2004). Witalis Ludwiczak. Prawnik z olimpijskim paszportem. Poznań.
- Szafrański, W. (2005). Stanisław Nowakowski. Przez trzy kontynenty. Poznań.
- Szwarc, A.J. (2019). Droga Wydziału do jego obecnej siedziby. [w:] Mysłąc o przyszłości nie zapominamy o przeszłości. Księga jubileuszowa. 100 lat Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Poznań: 73–85.
- Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (2004a). Wydział Prawa i Administracji – Doktorzy *honoris causa*. Poznań.
- Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (2004b). Wydział Prawa i Administracji – Dziekani. Poznań.
- Walachowicz, J. (2008). Michał Szczaniecki. Historyk państwa i prawa. Poznań.
- Wiliński, P. (red.) (2004). Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Poznań.

A DEAN'S MEMORIES ON THE 100TH ANNIVERSARY OF
THE FACULTY OF LAW AND ADMINISTRATION OF
THE ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY IN POZNAŃ

Summary

The 100th anniversary is an occasion to recall and commemorate all the major events that occurred at the University and the Faculty, and the many achievements and accomplishments that have shaped the current position of both institutions. Humans tend to remember especially those events in which they participated personally. In my case, the first of such events are connected with my studies at the Faculty, then there are the most important events that occurred during my employment at the Faculty as an academic teacher, and lastly the extra-university events in which I participated as a member of the academic community. This report describes some of the events which occurred during my studies, between 1956 and 1961. These are related to the studies themselves, as well as to activities undertaken in student research groups and student organizations. Other memories cover more than 63 years of my relationship with the University and the Faculty as an academic teacher, and in particular the period 2002–2008, in which I served as Dean of the Faculty, and they highlight the satisfaction and the pride I feel from being a member of the University community and the Faculty with their 100-year history, whose rank and achievements are chiefly due to eminent, outstanding professors who have through all those years greatly contributed to this position.

Keywords: the 100-year anniversary of the University and Faculty; dean of the Faculty; doctors *honoris causa*; history of the Faculty; Faculty professors; Adam Mickiewicz University in Poznań